

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul IV. — No. 9.

28 Februarie 1899.

UN PROGRAM DE CONTRAZICERI

Șumea politică și îndeosebi noi Români am așteptat cu mult interes discursul-program al noului șef al guvernului unguresc. Se dusesse vestea în lume, că d-l de Szell este un elev al înțeleptului Francisc Deák, că e un politic cu vederi europenești, și că este «omul împăratului» — motive suficiente spre a deștepta un viu interes față cu acest *homo novus*; mai ales că numirea lui însemna rezolvirea îndelungatei și grelei crize de Stat prin care trecu Ungaria în lunile din urmă.

Am cetit programul noului ministru-președinte al Ungariei. Trei idei se degajează mai importante din aceasta mărturisire de credință: întâi, că d. de Szell vrea să facă politică «într'adevăr» liberală; al doilea că vrea să guverneze după «*lege, drept și dreptate*», și, în fine, că toate acestea le face de dragul ideii de a realiza «națiunea maghiară una și nedespărțită în statul maghiar unul și nedespărțit.»

Dacă e vorba, ca noul ministru-președinte să vîneze și el utopiile guvernelor precedente; să lucreze și el în vederea maghiarizării — căci aceasta va să zică unitatea națiunii

și a Statului maghiar — atunci toate asigurările sale solemne despre liberalismul său «*veritabil*», despre respectul său deplin și sincer «*pentru lege, drept și dreptate*» vor rămîne vorbe goale, cari, cu toate că d. Szell le-a accentuat și repetat «în toată sinceritatea, din adîncea sa convingere», nu vor însemna nici ele mai mult de cît frazele altor ministri-presidenți maghiari.

Liberalismul, legea și dreptatea sunt principii diametral opuse politice de maghiarizare. Aceasta nu se poate concepe de cît ca o procedare violentă, brutală și strivitoare de legi și de dreptate. Un om nevinovat nu se poate ucide pe baza dreptății, a legii și a liberalismului. El nu poate fi omorît de cît în mod tâlhăresc, spre batjocura legilor, și a principilor de justiție și libertate. Tot astfel și popoarele. *Nu poți* respecta libertatea, *nu poți* avea simțimîntul dreptății, *nu poți* fi omul legii, dacă declari, din înălțimea acestor idei, că vrei să desființezi personalitatea morală a popoarelor din Ungaria ce se deosebesc de Maghiari. Intre aceste principii, cari constituiesc caracterul distinctiv al civilizațiunii moderne, și între politica ce tinde a stîrpi națiunile nemaghiare pentru-ca națiunea maghiară să devină «una și ne-

despărțită» este o deosebire de prăpastie.

D-l de Szell va trebui deci în curînd să desmintă prin faptele sale o parte din principiile coprinse în programul său. Sau va fi omul libertății, al dreptății și al legii naționalităților — sau va trăda «unitatea» națională maghiară. Din această dilemă nu va scăpa.

Nu e probabil, că el, fostul președinte al Ligii de maghiarizare transdunărene, va renunța la ideea de a «consolida» Statul unitar maghiar. Din contra. Prezența corifeilor maghiarizării în partidul liberal, influența contelui Csaky, Andrassy, Szilágy, apoi a contelui Apponyi și a lui Horánszky asupra direcțiunii politice d-lui Szell nu poate fi înlăturată fără înlăturarea actualului ministru președinte, iar influența acestor pretinse «talente epocale» se exercită în sensul maghiarizării.

Contele Csáky este autorul legii despre *kisedovuri*; *Szilágyi* a fost spiritul diriginte al marelor procese în contra Românilor; contele Apponyi cere contopirea tuturor populațiunilor din Ungaria în «*unitatea culturală maghiară*». Toți acești fanatici șoviniști sunt prietenii intimi ai d-lui Coloman Szell.

De aici urmează, că el va continua politica de maghiarizare, cu mijloace poate ceva mai puțin brutale, dar în mod consecinte și ferm, ceea ce are să desavueze pe toată linia principiile sale de justiție, libertate și lege.

Dar un guvern care vede menirea sa în politica de maghiarizare, nu mai poate dăinui mult timp în Ungăria. Această politică însemnează o vecinică primejdie pentru Ungaria, căci ea *represintă o luptă pe viață*

și pe moarte în potrivea unor națiuni de o specială importanță în Sud-Estul Europei. O asemenea sabie a lui Damocle nu mai poate fi suferită mult timp deasupra soartei imperiului vecin.

Din aceste considerațiuni credem, că dacă d. Szell nu va izbuti a se desface pe sine și pe ai săi de fantoma maghiarizării, ceea-ce nu pare probabil, el va pleca mult mai curînd de cît ce își vor fi închipuind închinății săi amici.

Delavale.

O NOUA LOVITURA DE MOARTE

Fiarele naționale din Transilvania sun foarte alarmate de o nouă volnicie maghiară față cu fondurile «grănițerilor» români din județul Bistrița-Năsăud.

Gazeta Transilvaniei scrie în această privință:

Cînd Bánffy, nu mult după venirea sa ca fișpan la Bistrița, mai tu numit și comisar regesc, dar nu pentru comitatul întreg, ci numai pentru districtul Năsăudului, atunci un fruntaș grănițer a zis îngrijat: «Băgați de seamă, că asta nu-i a bună pentru noi grănițerii; se gătește lucru mare contra noastră; trebuie să fim una și să avem ochii în patru, că grele lupte ne așteaptă!»

Și avu dreptate bravul grănițer. Astăzi planul lui Bánffy cu grănițerii nu mai este taină: a-i frînge, și pe urmă a-i maghiarisa; cu o cale poate a-i mai și pedepsi, pentru că în 1848 au ținut cu Impăratul.

Prea bine puși i-a găsit Bánffy, mergînd la ei: fie-care grănițer cu casa sa, cu moșioara sa, la zile alese îmbrăcați cu sumane, pieptare ori cojoace bogate; comunele cu munți și păduri proprii, cu frumoase fonduri școlare și de stipendii.

Și Bánffy s'a pus pe lucru, găsindu-și între ei o unealtă fără scrupul, pe omul banului — Ciocan. Lucrul cel dintîiu al lui Bánffy a fost: a băga frică în inteligența grănițerilor. În scopul acesta el luă procesele verbale dela comitetul administrator, de fondurile școlare grănițărăști și dificulta aproape toate sumele votate dela 1861 încoace, astfel că unii membri se pomeniră împovrați cu sume pînă la 20.000 fl. și mai bine. N'a plătit nimeni nici un ban din sumele dificultate, dar frica i-a coprins aproape pe toți.

Al doilea lucru al lui Bánffy i-a fost: a porni contra grănițerilor procesul Kemeneștilor pentru «munții revindicați», pe cari grănițerii îi aveau în pensiune neîntreruptă încă din secolul trecut dela însuși Impăratul lor.

Bánffy, ca ginere al unuia din Kemenești, știu să aducă treaba acolo, ca grănițerii, în milocul procesului, să primească a plăti Kemeneștilor pentru munți sumu- lița de 345.000 fl. Înainte de proces, Kemeneștii cereau grănițerilor — prin fișpanul Lonyoi din Marmația — pentru munți 150.000 (1).

Cît pentru plata sumei de 345.000 fl. Bánffy n'a cerut grănițerilor decît să se învoească, ca munții lor revindicați și nerevindicați, cu toate pădurile lor, să treacă în administrația statului, și grănițerii, povățuiți de Ciocan și advocații lor, s'au învoit, și astăzi pădurile lor au o administrație, care consumă aproape tot venitul pădurilor. Ce vreți: mai înainte grănițerii își administrau pădurile lor prin doi forestieri, cite 700 fl. salar pe an; azi numai în Năsăud sunt 4 forestieri, în Rocna 4, în Bistrița și Birgău alții, cu o droaie de vigili de toate clasele, plus o direcție mare în Bistrița, numai pentru pădurile grăni-

țărăști, c'un personal numeros și cu salarii grase, ca din banii altora. Ce folos că acum pădurile se dau în arendă cu prețuri mai bune? Vorba ceea: «Cîștig s'ar arăta bun, dar nu iese capul banilor».

Tot în această categorie de manopere «spre binele grănițerilor» cade și clădirea noului gimnasiu, pusă la cale de Ciocan, ca organ al lui Bánffy, și care a costat 150.000 florinți, din cari mai datorește încă și azi 96.000 fl. Și bine înțeles: noul gimnasiu este o clădire miserabilă; sîntit în 1888, deja pînă acum s'au făcut raporturi la el de vre-o 15.000 fl. Ar fi fost de ajuns un gimnasiu cu vre-o 60.000 fl.; varba însă era să se facă risipă, că așa fondurile să sece mai curînd. Au nu vedeți, că și la fonduri Bánffy a impus o administrațiune prea scumpă pentru trebuințele de fapt?

Și totuși așa se vede, că jertfele de pînă acum ale bieților grănițeri încă nu sunt de ajuns; acum se încearcă «cruzii» să le dea lovitura de moarte. De multe se svonia, că are a se construi o *linie ferată în valea Someșului mare* și că Ciocan în tîvărășie cu o ceată de Jidani și sub firma guvernului, adună sumele de lipsă. Acum primim o veste din Bistrița, de care ne îngrozim: *vor adevă să facă pe bietele comune grănițere, stoarse deja de jertfe de pînă aici, a vota în scopul acesta suma de 500.000 fl. sau o jumătate de milion, și adevă contragînd un împrumut mare și punînd ipotecă averile grănițerilor, fără însă ca ei să primească vre-o dobîndă după suma votată, timp de 90 de ani. În chipul acesta comunele vor fi stoarse pînă la măduvă, toate veniturile lor se vor slei făcînd față intereselor și anuităților împrumutului, iar cînd plățile n'ar urma punctual, atunci toată averea imobilă a comunelor — munți, pășuni, păduri etc. — ar ajunge sub dobă, — atunci comunele ar fi nimicite.*

(1) Oare adevărat să fie, că din suma aceasta au primit cite 15.000 fl. advocații grănițerilor Lica și Man, iar ale 15.000 fl. să le fi primit — Ciocan? Acesta pentru cari servicii.

Pericolul e eminent, și timpul suprem, ca districtul întreg să protesteze sus și tare contra acestui atentat diabolic, îndreptat asupra averilor private grănițerești, și să facă guvernul a înțelege, că prin astfel de uneltiri numai nemulțămire, ură și înverșunare se produc în populațiunea română din districtul Năsăudului. Cum vin grănițerii să facă ei din sudoarea lor căi ferate speculanților de tot soiul?

Fruntașii grănițeri, în primul șir preoții, să învețe comunele, că nimenea nu le poate sili a aduce astfel de jertfe. Legea silește numai ase da terenul, pe unde merge calea; dar și aceasta numai pe lângă un preț cuviincios, prevăzut în lege. Și cînd totuși li-s'ar face silă, atunci să trimită o deputațiune de veterani decorați la Majestatea Sa și să-i spună, că sunt loviți, fiindcă i-au fost cu credință în 1848. Au nu un remarcabil funcționar maghiar, procurorul Jeszenszki, declarat în Cluj în procesul contra părintelui Macvavei, că «fapta grănițerilor din 1848 este o rușine?» Adecă rușine să fie a ținea neclintit la credința juruită Monarhului său legitim?

Nu se poate. Majestatea Sa, care a legat de steagul grănițerilor Năsăudeni marea medalie de aur cu inscripțiunea «*Für standhaftes Ausharren in der beschworenen Treue im Jahre 1848*», nu va lăsa, ca ei să sufere pentru credința, ce i-au păstrat'o sub grele ispite în anul 1848.

Széll și naționalitățile

«*Pester Correspondenz*», organul semi-oficios al guvernului unguresc publică următorul comunicat în chestia de a se ști ce atitudine va avea d. Széll față cu naționalitățile :

«Presa naționalităților pune întrebarea, că cum se potrivește legea, dreptul și libertatea, accentuate în vorbirea-program

a lui Széll, cu *ideea de stat maghiar*, care trece ca un fier roșu prin întreaga politică internă a Ungariei. Ei bine, vor primi în curînd răspunsul domnii naționaliști. Noțiunile omenești nu se pot emancipa de tot de acel punct de plecare pe care 'l-a ocupat omul. Punctul de plecare al ideii de stat maghiar e *unitate de stat național*, iar acest punct de plecare rămîne neschimbat cîtă vreme vor fi ministerii ungurești. *Acest punct de plecare trebuie să-l recunoască și accepteze fiecare în țare aceasta*, și din acest punct de plecare se va acorda sub guvernul lu Széll Kálmán fiecăruia, în măsură egală, *lege, drept și dreptate*. Naționalitățile în curînd vor putea veni la convingerea, că dacă dau Statului ce e al Statului, se pot simți destul de bine și-și pot conserva bunurile lor naționale. Se vor convinge în curînd și despre adevărul proverbului : *că dacă doi fac același lucru, nu e același*.

De altcum, tonul în care se pune chestia pe tapet, dovedește că naționalitățile încă se ocupă serios cu programul noului prim-ministru Széll, iar cuvintele sale par a le primi cu încredere.»

Acest comunicat, scris de sigur de un cap înfumurat de îngîmfare șovinistă, este un semn, că și d. Széll va bate în aceiaș strună a fanatismului maghiar, în care au bătut toți predecesorii săi.

Ungurii și Impăratul

Cu toată bucuria ce i-a coplesit pe Unguri din cauză că Impăratul le-a făcut iarăși și iarăși pofta inimelor lor, numînd pe d. Széll ministru-president, se pare totuș că este o oare care încordare între Unguri și între Suveranul lor.

În tot timpul crizei, timp de vr'o două luni, Impăratul nu s'a deranjat să vină la Budapesta ca să pună capăt crizei, ci a

stat în Viena, unde miniștri și alți frunțași maghiari trebuiră să tacă aproape zilnic un voiaj. Această atitudine a monarhului nu poate fi întâmplătoare. El nu este bolenav și n'a fost ocupat din cale afară la Viena, cu alte cuvinte putea foarte bine, dacă voia, să vină și să stea la Budapesta în această epocă critică pentru Țara Ungurească.

Dacă nu a venit, aceasta înseamnă că Impăratului nu-i arde inima de Unguri și că e mulțumit, cînd nu i vede.

Tic-Tac.

Die Szell'sche Politik

Der neue ungarische Regierungs-Chef hat sich dem Lande vorgestellt und ein umfangreiches Glaubensbekenntnis abgelegt. Vergebens suchten wir in diesem Programm irgend welche positive Andeutungen bezüglich der von Herrn Szell zu befolgenden Nationalitäten-Politik. Über dieses Capitel hat sich der neue Ministerpräsident gründlich ausgesprochen. Er scheint von dem Bestande einer Nationalitäten-Frage in Ungarn Nichts wissen zu wollen. Diese Vogel Strauss-Politik wird aber Herrn von Szell nicht viel nützen, denn durch das Todtschweigen kann man die Nationalitätenfrage wohl in der Presse aber nicht im Lande unterdrücken und «abschaffen.» Also, ob der neue Ministerpräsident will oder nicht, er wird in der Nationalitätenfrage eine Haltung bekunden müssen.

Er betonte nachdrücklichst seinen «wahrhaften, ehrlichen» Liberalismus und seinen festen Entschluss, nach «Gesetz, Recht und Gerechtigkeit» regieren zu wollen. Wenn Herr von Szell ein ernster Staatsmann ist, dessen Worten und feierlichen Versicherungen man Glauben schenken darf,

dann wird er auch den nichtmagyarischen Völkern gegenüber das *Gesetz, das Recht und die Gerechtigkeit* in Anwendung bringen müssen.

Daraus folgt aber mit Naturnotwendigkeit, dass Herr von Szell das *Nationalitäten-Gesetz* endlich einmal vollstrecken wird; dass die durch Bánffy'sche «*Ukase*» wegdecretirten Nationalitäten-Parteien, — die übrigens nie aufgehört hatten zu bestehen, — sich wieder frei versammeln und organisiren dürfen; dass der despotische Druck, mit dem man die nichtmagyarische Presse mundtot zu machen hoffte, endlich einer *wahrhaft liberalen* Auffassung und Praxis weichen wird.

Das sind Erwartungen, die man hegen muss, wenn man, wie gesagt, dem mit ausserordentlichem Nachdruck verkündeten Programm glauben darf.

Wie soll man aber seinen Skepticismus überwinden, wenn man da sieht, mit welcher naiven Begeisterung derselbe Herr von Szell, der «Gesetz, Recht und Gerechtigkeit» als seine Leitsterne proclamirt, von dem *Ausbau des einheitlichen magyarischen National-Staates*, für «die einheitliche magyarische Nation» declamirt.

Denn selbst die Spatzen pfeifen es längst auf allen Dächern Ungarns und des Auslandes, dass man unter diesem gewissen «einheitlichen magyarischen Staat», und seiner «einheitlichen magyarischen Nation» die Magyarisirungs-Politik zu verstehen habe.

Nur fragt es sich, wie gedenkt der neue ungarische Ministerpräsident Seiner Majestät seine angeblich auf Gesetzlichkeit, Gerechtigkeit und wahrhaften Freisinn fussenden Grundsätze mit den von jedweder Magyarisirungs-Politik geforderten Gewalt-Mitteln zu vereinbaren?

Die Magyarisirung ist eine auf die nationale Ausrottung anderssprachiger Völker gerichtete politische Tendenz. Ein solches

Ziel kann nie und nimmermehr auf «gütlichem» Wege erreicht werden. Dazu bedarf es der Gewalt, der Gesetzes-Verachtung, der Rechts-Verweigerung, kurz asiatischer Mittel.

Wird Herr von Szell Gesetz, Recht und eine freiheitliche Auffassung walten lassen, dann wird er den Nationalitäten zumindest eine freie politische Bewegung: freie Organisation, Vereinigung, Versammlung etc. zugestehen müssen. In diesem Falle aber wird die papierne «Einheitlichkeit» der magyarischen Nation sofort zerfetzt werden, denn der politische Kampf der Nationalitäten gilt ja gerade dieser unverschämten durch und durch unwahren «einheitlichen» magyarischen Herrlichkeit.

Der neue magyarische Cabinets-Chef wird also untreu werden müssen u. zw.: entweder seinen freisinnigen Principien, seiner Gesetzes-Achtung, seiner Gerechtigkeitsliebe, — oder der volkstümlichen Magyarisirungs-Politik. Aus diesem Dilemma gibst kein Entschlüpfen.

Welchen Weg wird da der Staatsmann, der aus Ungarn einen Rechts-Staat schaffen will, betreten müssen?

Den unbefangenen Lesern ist die Antwort leicht; Herrn Szell aber wird die praktische Wahl furschtbar schwer fallen.

Übrigens, wird es sich ja bald zeigen, ob endlich Ungarn einen wirklichen Staatsmann oder doch nur wieder eine von der gewissen Presse aufgeblasene Debreczener-Grösse zum Minister-Präsidenten bekommen hat?

Ein 7-ger Rumäne.

Aus der rumänischen Presse

Die *Gazeta Transilvaniei* vergleicht die Programm-Rede v. Szells mit derjenigen des Freiherrn v. Bánffy und findet, dass sie sich nur der Form nach von einander unterscheiden.

Das Blatt fährt dann folgendermassen fort:

«Herr von Szell hat es vermieden, in seiner Rede die Nationalitätenfrage zu berühren. Sollte er etwa der Meinung sein, diese Frage stünde überhaupt nicht mehr auf der Tagesordnung?.....

Er hat mit keinem Worte des berüchtigten Nationalitätengesetzes Erwähnung gethan.

Der Satz: «ohne Unterschied der Nationalität oder Confession» ist von deákistischer Provenienz und wurde in den vorigen Jahren sehr oft gebraucht, so oft man nämlich darnach strebte, die Nationalitäten darüber zu beruhigen, das All' das was zur Consolidirung der magyarischen Hegemonie unternommen wurde, deren Sicherheit nicht gefährde.

Welchen Wert diese Versicherungen haben konnten, wissen wir und fühlen wir bitter genug.»

Die *Tribuna* erörtert in einer Artikel-Serie die neuesten Vorschläge Madeysky's bezüglich der Lösung der Nationalitäten-Frage.

Die *Tribuna* widerlegt die Theorien des gewesenen Ministers und erbringt Beweise für ihren Standpunkt, der dahin lautet: *Nationale Abgrenzung im ganzen Reiche und eine Föderativ-Verfassung.*

«Die Unversehrtheit unserer Monarchie ist für uns, sagt das angeführte Blatt, gerade so heilig, wie unsere eigene nationale Existenz, denn wir wollen nur in und durch diese Monarchie unseren Bestand als Volk wahren. ....

Eine nationale Abgrenzung, in dem Sinne wie sie die sachliche politische Erwägung und die Völker des Reiches wünschen, kann jeden Augenblick zuwege gebracht werden *seitens der Krone*. Das Wort der Krone ist geheiligt und für alle bindend.

Vertrauen wir also der Weisheit der Krone, die es so oft verstanden hat, die Wünsche der Völker mit den höchsten Interessen des Reiches in Einklang zu bringen und wollen wir hoffen, dass sie im geeigneten Augenblick auch diesen gordischen Knoten mit dem Säbel durchhauen wird, zur Genugthuung ihrer Völker, zur innern und äussern Festigung des Thrones. Hoffen wir also, denn so viel ist uns noch übriggeblieben — die Hoffnung!»

Foile săsești despre noul guvern

Vorbind despre programul guvernului, «*Sieben. D. Tagblatt*» din Sibiu zice într'o corespondență din Pesta: «Declarațiunea, ce a făcut-o ministru-președinte Széll la finea discursului său program, deșteaptă de sigur mulțumire generală și oferă oare-care liniștire față cu alte părți ale vorbirei sale, cari vor a face șovinismului național în continuu concesiuni. Din discurs respiră în total spirit deakist, acel spirit al conciliațiunei, al bună voinței, al dreptății și pentru poporațiunea nemaghiară a țării. O deplină încredere însă se va putea naște și va putea dăinui numai atunci, când *faptele* noului guvern vor da dovadă serioasă, că cetățenii acestei țări, fără deosebire de limbă și religione, vor fi guvernați după lege, drept și dreptate.»

Intr'un articol intitulat «*Sășii și noul guvern*» aceeași foaie zice: «Mulți speră tot ce i mai bine și vor să citească din discursul ministrului-președinte ivirea unui period mai fericit. Alții însă văd — și aceștia vor forma majoritatea între noi — mai negru în viitor, și nu găsesc în discursul-program o desavuare a pesimismului lor. Széll a promis construirea statului național maghiar. Fie-care știe ce va să zică aceasta: maghiarisarea progresivă și promovarea ei în contul naționalităților nemaghiare. Széll a zis mai departe, că guvernul și-a pus ca țintă introducerea administrației de stat. Fie-care știe ce are să însemne și aceasta»: In fine numita foaie declară, că și ea se numără între pesimiști și că «de la noul guvern nu așteaptă nici un bine pentru poporul săsesc, ci mai rău încă decît a fost sub Bánffy.»

Ziarul «*verzilor*» din Brașov, *Kronstädter Zeitung*, accentuează acele părți din vorbirea lui Széll, în care vorbește despre ci-

mentarea statului unitar național maghiar, și zice, că din experiență știu nemaghiarii, ce însemnează o astfel de declarație. «Ce însemnează dezvoltarea culturală a țării, accentuată de Széll, rezultă și de-acolo, că la noi toate reuniunile de maghiarisare poartă frumosul titlu de reuniuni de cultură. Nici declararea din urmă, că va măsura cu egală măsură fără deosebire de naționalitate și religione, nu pune în vedere nici o schimbare, căci numai atunci se va măsura cu măsură egală, cînd respectivul va uita de «micele» deosebiri ale naționalității și va mărturisi ideia de stat maghiar singur mîntuitoare. Așa dar toate vor rămînea cum au fost!»

D'ALE NOASTRE

Religie și Naționalitate

II.

Inzadar înființăm școli primare și secundare, zadarnic se mărește numărul studenților noștri universitari — cît timp vom rămînea nepăsători în domeniul religios.

Poate să greșesc, dar eu am convingerea nestrămutată, că dacă, deodată, cu modernizarea Statului nostru, s'ar fi introdus o regulă serioasă în biserică, azi nu ne-am tîngui cu toții. Dacă s'ar fi trimis an de an d. e. vr'o 100 de absolvenți de ai facultății noastre de teologie la universitățile din Germania și Engliera, dacă Statul și comunele ar fi luat măsuri ca să reducă parohiile spre a le putea dota cum se cade, și dacă Statul și comuna ar fi rivalizat înălțînd biserici mărețe în toate unghiurile țării — în acest cas Biserica ar fi azi respectată, pentru-că ea contribuie în mod vădit la respîndirea moralei evanghelice în popor.

Dar partidele noastre au crezut că se înjosec dacă ar fi dat Bisericii sollicitudinea pe care ea o merită. Nici unul nici altul nu voia să fie stigmatizat că este partid

de «strigoii», și de aceea lăsa și unul și altul Biserica în știrea Domnului în cât totul a progresat în țara noastră, numai Biserica a rămas pe loc, o rămășiță medievală în aceasta lume nouă.

Cum vreți, ca preotul român să se bucure în societatea noastră cultă de considerațiunea, de care se bucură la Englezi sau Germani preotul lor respectiv?

Chica și potcapul sunt semnele exterioare ale inferiorității în care s'a găsit clerul nostru în trecut; și aceste reminiscențe fanariote, în loc ca să fie fost stîrpite de acum patruzeci de ani, formează și azi unul din caracterele clerului nostru. Dar vorba e, că popa cu *chică* și *potcap* grecesc e amintirea vie a unei epoci cînd clerul nostru era alcătuit din Greci, cînd între țărani și preoți deosebirea nu rezida de cît în *chică* și *potcap*. Azi însă această deosebire ar trebui să rezide în cultura intelectuală și morală, dacă e ca preoțimea să poată urca cîteva trepte în considerațiunea publică.

Dar nu preoții sunt de vină, ci politica ce s'a făcut la noi, politică ce își făcea o glorie lăsînd Biserica și preoțimea noastră în starea de umilință în care se găsește.

O națiune nu poate exista și nu poate prospera fără un puternic și luminat simț religios.

Ar fi timpul, ca oamenii noștri politici să-și dea seamă de starea de părgănire în care se află încă clerul și Biserica română și să-și pună toate stăruințele spre a cultiva religiozitatea în popor, ridicînd Biserica și preoțimea noastră la o treaptă de cultură superioară, corespunzătoare mîinii pe care o au biserica și servitorii ei.

Stau.

Manifestățiile pentru Metropolitul Mețianu

Sute de preoți și mii de țărani români s'au adunat săptămîna aceasta la Arad și și-au manifestat simpatiile lor pentru nou alesul Metropolit român al Ungariei și Transilvaniei.

Sfînta leturghie de mulțumită, cu doxologie a fost celebrată de protopopul Aradului asistat de mai mulți preoți de frunte: Pavel Mercea, Traian Vațan, dr. Romul Nestor, etc. A cîntat corul de țărani dela *Chisetău*.

Cuvîntul de adio.

Biserica și școala din Arad publică epistola pastorală prin care metropolitul *Mețianu*, își ia adio dela credincioșii eparchiei păstorite în decurs de 24 ani.

După ce expune faptul, Excelența Sa zice:

«Deși mulțumit cu pozițiunea mea de pînă acum, nici acuma, n'am căutat acea înaintare, precum n'am căutat-o nici la alegerea mea de episcop, cînd mă aflam mulțumit, într'un oficiu modest, departe de diecesa Aradului: ci din contră, și acum ca și atunci, adese-ori m-am rugat Domnului, în internul meu, să treacă de la mine acea sarcină grea, mai ales acum la e-tatea mea înaintată; dar dacă prea bunul Dumnezeu totuși a binevoit a mă chema la aceea, nu m'am putut retrage, ca să nu păcătuesc înaintea lui.»

La alt loc zice:

«Îmi cade foarte greu această despărțire de voi, iubiților; mă mîngăiu însă că prin depărta-rea mea dintre voi nu se alterează acea legătură canonică dintre noi, legătura cea nealterabilă a dragostei evanghelice, ast-fel, că și în noua mea pozițiune nu voi fi numai al celorlalți frați, ci și al vostru și al tuurilor fraților noștri din întreaga metropolie, și așa cea mare și sfîntă legătură a dragostei evanghelice dintre noi nu se desface; ci eu voi continua în tot restul zilelor vieții mele».

Făcînd o scurtă reprivire asupra păstoririi de 24 ani, ilustrul arhieriu zice:

«Din parte-mi sunt liniștit în sufletul meu, că în tot decursul arhieriei mele, am lucrat din toate puterile la apropierea tuturor alor noștri tot mai mult de lumină și cultură, și prin acestea de bine și fericire, scopul suprem al omului. Dacă însă nu'mi va fi succes a atinge aceasta în acea măsură, precum aș fi dorit și eu în-

sumi, din inimă, cauza pot fi nu numai greutatea timpului, dar și împrejurarea, că de multe ori n'am întâmpinat sprijinul necesar, din toate părțile, de unde eram în drept a-l aștepta.

Cu asemenea mîngieri mă despart de voi, iubiților, și condus de dragostea și îngrijirea ce am și în viitor spre voi, condus de cea mai flerbinte dorință de a auzi și după mergerea mea de aici, — că înaintați frumos, în cele bune și folositoare, vă sfătuiesc și prin aceasta părințește, precum v'am sfătuit la toate ocaziunile și prin toate scrierile mele păstorale către voi, să trăiți în pace, în dragoste frățescă și în bună înțelegere, atit voi între voi, cit și ceilalți compatrioți de altă limbă și religione; să căutați cu îngrijire unul fiecare de trebile și afacerile voastre să țineți cu toată tăria la biserica străbună și la școala confesională. Căci biserica și școala sunt acele așezăminte sfinte, din cari isvorașele binele și fericirea tuturor popoarelor, și așa și binele și fericirea noastră.

Prin biserică și școală ne întărim mai mult în credința în Dumnezeu și în dragostea creștinească, în iubirea de Dumnezeu, în iubirea de aproapele, în *iubirea de neam* și de *patrie*; apoi ne desvoltăm și ne luminăm tot mai mult puterile sufletești și așa cu ajutorul lui Dumnezeu și al deșteptării și luminării noastre, putem spera să ajungem soarta tot mai bună și viitor tot mai îmbucurător.

De aceea vă și pun la inimă să îngrijiți din toate puterile voastre, de acele așezăminte sfinte, adecă de biserică și școală».

Un dar diecesei

În scopul ce recomandă a se urma, Excelența Sa contribuie însuși mai întiu dăruind diecesei o însemnată avere.

Iată cum expune acest fapt însași pastorală de adio:

«Înainte cu 20 de ani, văzînd deoparte lipsa, iar de alta folosul unei tipografii diecesane, din banii mei am înființat tipografia noastră diecesană și am donat-o diecesei cu reserva, ca atit valoarea, cit și venitul ei să-l pot inchina unuț scop de binefacere ce-l voi alege eu însumi.

Averea acelei tipografii a crescut pînă acuma la suma de peste 45.000 fl., patruzeci-și-cinci de mii florini, cătră care afară de ce am mai dat la seminar și la alte scopuri de binefacere, mai adăugînd eu și acuma, din cruțarea mea, 10 000 fl., adecă zece mii florini în bani gata depuși la cassa consistorială, întreaga această avere, de peste 55 000 fl., cincizeci-și-cinci de mii florini, o destinez de fond nealienabil diecesan, din al cărui venit să se ajute bisericile sărace din diecesa Aradului, la zidiri și înzestrarea lor cu cele necesare, după dispozițiunile ce voi face eu într'o scrisoare separată, cătră veneratul consistor de aici.

Din aceste învederînd, că venitul tipografiei, de la înființarea ei pînă astăzi a fost, precum va fi și în viitor, al iubitului nostru popor, pentru a se ajutara la zidirea bisericilor: este datorința noastră a tuturor a sprigini acea tipografie diecesană, căci prin ea sprijinim poporul la zidirea bisericilor sărace.

Cătră aceste mai donez diecesei și modestă mea bibliotecă.»

Ultimile săpături la Forum Roman

D. de Vogué a comparat, cu mai mult spirit de cit respect poate, dar cu dreptate, Forumul Roman, *celeberrimus Urbis locus*, cu «un animal istoric, ființă vie care nu lăsa să i-se vadă nici un os, ceea ce, de alt-fel, e caracteristica tuturor ființelor vii. Naturaliștii au prins-o în mrejele lor, au tăiat-o bucăți, au curățit-o, au raclat-o, clasificînd mai mult sau mai puțin arbitrar fie-care os al scheletului.

Comparațiunea cu atât mai potrivită cu cât acel care a pus mai mult zel în această operă de reconstituirea *anatomică* e tocmai un doctor, Guido Bacceli, ministru al instrucțiunii publice, pentru a treia oară. Deja, sub primul lui minister, dela 1882 la 1884, și prin îndemnul lui, s'au făcut lucruri importante, cari au adus descoperirea traseului drumului sacru, rămășițelor din *Regia*, a arcului lui Fabius, a vechii tribune a *Rostrelor*, a întregului atrium al templului Vestei, a statuelor onorifice ale unora din marele vestale, descoperiri în adevăr interesante.

Venind din nou la putere, acum câte-va luni, d. Bacceli a dat o mare impresiune săpăturilor punându-le sub direcțiunea unui arhitect de valoare, d. G. Boni. Ele au dat rezultatele cele mai fericite.

Scopul de astă dată a fost de a clasifica și grupa în jurul edificilor din cari făceau parte numeroasele fragmente reunite fără nici un criteriu dela prima epocă a săpăturilor, adică dela începutul secolului.

Pînă acum, în adevăr, centrul archeologic cel mai nobil din lume seamănă puțin cu un antreposit de materiale în cari zăceau în confușiune resturile venerabililor monumente ale Romei antice. E vorba dar de o lucrare de tiraj și de așezare la locul cuvenit a acestor fragmente.

Dela începutul lucrărilor actuale, s'au aflat deja aproape 300 piese archeologice de mare importanță. Astfel sunt resturi din basilica Emilia, a lui Paul Emil. Prin *basilica*, nu trebuie să înțelegem aci un templu ci un fel de bursă, un loc unde se regulau daraverile comerciale. Basilica lui Paul Emil era una din cele mai frumoase ale Forului; Pliniu o admiră și Staciu o califică de *sublimis*.

Din basilica Iulia, distrusă între 1496 și 1512 s'a găsit un bloc pe care d. Boni îl crede a fi aparținut arcadelor ferestrelor planului superior al edificiului.

Din tribuna Rostrelor, *Rostra vandalica*, s'au recunoscut numeroase fragmente din o cornișe de marmoră, din care una poartă numele lui Ulpus Valentinus, prefectul Urbei.

La edicula templului Vestei, din epoca lui Adrian, s'au așezat pe coloane din nou fabricate — n'a rămas de cât un intact de marmoră albă — elegantele capiteluri, minune a arhitecturii elene. deasupra cărora se află inscrip-

țiunea pe care S. P. Q. R. a pus-o cu cheltuiala sa.

Săpăturile practicate pentru a studia structura internă a bazei circulare a templului, săpături cari au fost duse pînă la solul virgin au dovedit existența unei mici camere, sau *cella*, quadrilaterală. Ne aflăm în fața misterioasei ascunzătorii unde erau păstrate *Falladium* și *sacra fatalia*, loc unde nu era permis de cât vestalelor de a pătrunde? O fi oare într'un cuvînt *Poenus Vestae*, ori aceasta s'o fi aflînd în edificiul octogon ale cărui fundamente se văd în mijlocul atriumului vecin? Răspunsul va depinde de cercetările ulterioare.

O altă descoperire însemnată a fost cea a bazei coloanei ridicată, după mîntuirea lui Suetone și a lui Dion Cassius, pe locul unde s'a ars cadavrul lui Cesar și care ar purta inscripțiunea: *Parenti Patriae*. Această coloană a lui Cesar, venerată de poporul roman, fu răsturnată din ordinul lui Dalabella, pe care Cicerone l-a felicitat într'o scrisoare că «a pus capăt acestui cult ilicit».

Dar cînd August puse să se construiască templul lui *Divo Julio*, basa coloanei fu conservată într'o infundătură a fațadei. Unii cred însă că basa aflată ar fi în realitate, *ara*, altarul, pe care la 43, în ziua aniversării morții lui Cesar, cum spune Suetone, August a jertfit ca victime de ispășire 300 prizonieri care i-se predase după capitularea Perusei.

Dar cea mai interesantă, cea mai sensațională din noile descoperiri a fost, fără îndoială, cea din partea stîngă a căiei ce trece sub arcul lui Septimiu Sever, drept în fața bisericii Sf. Adrian, clădită pe localul Curiei. S'a aflat în acel loc un pariment de plăci de marmoră neagră cu vine albe (*ponte tennarium* ce se aducea din Laconia). Importanța atribuită de Romani acestei mici *area* e dovedită și prin faptul că chiar în secolul al V-lea cînd s'a înălțat terenul pentru noua cale practică sub arcul lui Sever, s'a respectat acest pariment.

Arhitectul Boni aplicînd câte-va texte latine, crede că poate afirma indentitatea acestui moment cu *Lapis niger* — de și aci sunt mai multe petre negre — care, după Festus se afla dinaintea Cuniei, și indica un loc «funest», raportîndu se la moartea lui Romulus Festus adaogă că corpul fundatorului Romei nu putea să se afle acolo, de oare ce el a dispărut

în chip misterios într'ozî întunecoasă, lângă mocirla Caprei, dar că în locul acela fusese îngropat Quintilius, locotenent al lui Romulus și părinte al ginteii Quintilia. Varron zice însă că *lapis niger* sau *care* a fost considerată ca mormîntul lui Romulus și că era împodobită cu doi lei de piatră.

Pentru a completa aceste informațiuni asupra ultimelor descoperiri dela *Forum Romanum* să adogăm că mai multe coloane onorifice indicate dela Dioclețian încoace, în granit roș sau cenușiu, vor fi în restaurare pe bazele lor. Se va face o nouă cale la Forum prin *Vico Tusco*. Templul lui Castor, al lui Saturn, arcul lui Septimiu Sever vor fi consolidate. Peste trei ani se crede că locul cel atît de ilustru în istoria omenirii va pierde aspectul de devastatiune ce-l caracterizează azi și va redobîndi o parte din viața lui de odinioară. Numai o teamă avem de exprimat împreună cu d. Gaston Bossier: de nu s'ar restaura prea mult!

Chestiunea poloneză în Prusia

Costul cancelar de fer, uriașul intelectual cel mai puternic al veacului, *Bismark*, puse în programul politiceii sale interne naționale și desnaționalizarea Polonilor din Prusia, respective provincia *Posen* a acesteia. Ca mijloacele cele mai ducătoare la scop, pe lângă mai multe de mina a doua, recunosc și pune în practică: expropierea pămîntului împreună cu colonizare, și apoi școala. În cea dintîiu direcție, afară de încurajare pe cale privată-socială, făcuse în anii optzeci *Reichstagul* să voteze **100 milioane de mărci**, spre cumpărarea de moșii dela aristocrației poloni și vinderea lor în parcele mici la coloniști germani. Iar cît pentru politica școlară, puse la cale sistemul germanisării celei mai neindurate.

Exproprierea și colonizarea cu atîția bani enormi reușise, dar — pe o parte numai,

căci se întîmpla ca coloniștii germani — se polonisau astfel că, acum doi ani cerîndu-se din partea guvernului din nou 100 milioane de mărci, tot spre acest scop, numai cu puține voci majoritate s'au votat ridicîndu-se contra mulți oratori dovedind că întreprinderea e zadarnică.

În politica germanisătoare în școală încă nu s'a ajuns aproape nici un rezultat. De doi ani încoace guvernul prusian a întrebuintat un nou mijloc: emigrări forțate și *expulsări*. Se vede treaba însă, că *nici acest mijloc nu s'a dovedit eficace* pentru realizarea scopului, căci atît unele foi, politice și reviste, cît și învățații și oamenii politiceii osîndesc de un timp încoace aceste mijloace.

Unul din învățații cei mai de vază actuali ai Germaniei în ale științelor politico-economice și naționale, profesorul universitar dr. *Hans Delbrück*, publică în fascicula din Februarie a prea cunoscutei reviste «*Preussische Jahrbücher*», un articol asupra politiceii de expulsare și îndeosebi asupra «politiceii germane de stat» îndreptate contra Polonilor.

Prof. Delbrück nu este ostil politiceii de germanizare, ci din contră propagă și el principiul de a contopi Slavii ce trăiesc printre Germani în corpul național german, crede însă că politica profesată de statul german nu duce la scop. El preferă modul vechiu de germanizare prin evul mediu cînd prevelența poporului german a răpîf ginților slavice și străine jumătate din *Bohemia, Silesia, Săcsonia, Brandenburg, Meklemburg, Pomerania și Prusia*. Este chemarea statului — zice savantul profesor — a asimila germanismului elementele străine și ale absoarbe cu încetul.

În privința caeasta recomandă următorul recept: împiedicarea migrațiunei străine, suprimarea agitației naționale negermane, spargerea teritorilor negermane compacte prin colonii germane și învățămînt german,

care se pregătească spre desnaționalizare elementele străine.

Insistind asupra politicii școlare constată, că politica de pînă acum nu numai nu duce la rezultat, ci produce rezultatul contrar. «Copii poloni — zice d-l *Delbrück* — învață în școale limba germană. Asupra rezultatului acestui învățămînt divergează părerile. Unii susțin, că copii poloni învață de fapt mult germănește; alții însă susțin, că aceasta este numai un rezultat la aparență, fiindcă un adevărat învățămînt este imposibil în o limbă streină de limba copiilor, căci toate străduințele învățătorului german se reduc la o memorizare inutile, din care nu se aleg copii cu nimic practic».

Prof. *Delbrück* arată, că învățămîntul în o limbă streină de limba copilului, nu este adevăratul învățămînt și afară de memorizarea inutilă și absolut nefolositoare pentru copii, nu aduce alt rezultat, decît, că reține copii în desvoltarea lor și prin urmare protejează analfabetismul în cercurile largi ale populațiunii.

«Presupunînd însă — zice — că acest învățămînt ar curespunde și ar fi bun, totuși este o eroare a crede, că Germanii cîștig ceva prin aceasta. Un Polon care vorbește germanește, încă nu e German, din contră — dacă rămîne Polon, i-se oferă numai o armă mai mult pentru combaterea mai cu succes a germanismului. Aceste sunt motive, cari vorbesc contra germanisării forțate a școalei...

De tot caracteristică este conclusiunea finală a savantului profesor: Ori cît de convingătoare îmi par toate aceste considerante, recunosc sincer, că de abia este speranță că politica noastră va deveni mai bună în timp calculabil. Doi din cei mai puternici factori ai vieții de astăzi conlucrează la menținerea actualei politici fatale: *fanatismul național și pofta de domnire a biurocrației*...

Intocmai ca în Ungariă; prin urmare au să fie și rezultatele intocmai.

CONFLICTUL GERMANO-CEH

Învățătorul profesor de filologie romană dela universitatea din Gratz d-l Hugo Schuchardt (1) a publicat de curînd o broșură în franțuzește în care se ocupă de conflictul dintre Cehi și Germani. Broșura a făcut oare care senzație în Paris nu numai pentru subiectul interesant ce-l tratează ci și din cauza personalității marcante a autorului, care este membru corespondent al Institutului Francei și se bucură de multă considerațiune în cercurile științifice de pretutindeni. Această broșură o resumă savantul filolog și etnografist francez d-l Henri Gaidoz în ultimul număr al revistei «*Annales des sciences politiques*» comentînd-o într'un mod foarte judicios. Dăm astăzi broșura d-lui Schuchardt în resumatul făcut de d-l Gaidoz și ne rezervăm dreptul a reveni asupra-i într'unul din numerele viitoare al Ligei.

Audeatur et altera pars! Această maximă de drept nicăieri nu a fost mai la locul ei de cît în aprecierea pe care o putem noi aduce în Franța asupra conflictului între cele două neamuri cari își împart Boemia. Publiciștii noștri fac cunoscute publicului nostru doleanțele și gravaminele Cehilor și ai noștri doresc realizarea programului lor ori-cît ar fi acela de absolut. Într'adevăr simpatiile noastre sunt cu Cehii, căci nu putem uita că în războiul din 1870 și 1871 Germanii din Bohemia sărbătoreau triumful conaționalilor lor din Prusia și Bavaria, pe cînd Cehii întristați de înfrîngerea noastră, îngrijau și ajutau pe soldații noștri prizonieri, scăpați din fortărețele Silesiei prusiane și ale Saxoniei. Dar aceste amintiri și legăturile de prietenie cari rezultă din ele nu trebuie să ne împedice de a fi drepiți, și justiția vrea înainte de toate ca să ascultăm doleanțele și gravaminele Germanilor din Bohemia și în general din întreaga Austrie și argumentele cauzei lor.

Cum această cauză abia dacă are cîte un apărător la noi, un German austriac s'a făcut apărătorul ei în propria noastră limbă pe care o mînuiește întomai ca pe a lui. Profesor de

(1) Tchêques et Allemands, lettre de Mr. Hugo Schuchardt, correspondant étranger de l'Institut de France a M^m 44 p. 8, Paris, Welter 1898.

filologia română la universitatea din Gratz în Stiria d-l Schuchardt e foarte versat în diverse limbi: ca cea maghiară, cehă, română, etc. ceea ce a dovedit prin lucrările sale. Dînsul e unul din filologi cei mai poligloți ai timpului nostru, și această cultură poliglotă nu și-o însușește cine-va fără să-și fi făcut un suflet cosmopolit și fără să aprecieze partea de valoare a fie-cărui popor în dezvoltarea civilizațiunii. D-l Schuchardt a colaborat la mai multe din revistele noastre științifice și Academia noastră de inscripțiuni și litere l-a onorat deja de cîți-va ani cu titlul de corespondent streinal ei. D-l Schuchardt are deci dreptul să fie ascultat de publicul nostru. El are cu atît mai mult acest drept, că apără cauza Germanilor din Austria și Bohemia cu o mare moderațiune.

Ordonanțele contelui Badenî stabileau că dela 1901 înainte funcționarii vor trebui să cunoască cele două limbi atît în partea Germaniei, cît și în cea Cehă a Bohemiei. «Nu-mai în aceste condițiuni zic Cehii — va fi egalitate» — «Nu, răspund Germanii, nu poate exista adevărată egalitate, căci nu există egalitate de limbi: limbile noastre nu sunt de valoare egală».

Voi Cehilor, ați învățat nemțește, pentru că această limbă este necesară diferitelor popoare ale Austriei pentru a comunica între ele. Afară de aceea, limba germană vă este d'o utilitate imensă, căci ea vă deschide o lume întregă: Germania cu literatura, cu știința cu industria ei. Limba noastră este o limbă universală, pe cînd a voastră este o limbă regională, vorbită de un număr de oameni relativ mic din care cauză n'am învățat-o și n'avem nici interes a o învăța. A ne forța să o învățăm, a o scrie și a o vorbi, pentru a ocupa vre-o funcție în acea parte a Bohemiei unde nu s'a vorbit nici odată de cît nemțește, ar însemna a ne goni din vetrele noastre, a ne condamna să suferim funcționari Cehi. Cehii fiind singuri (sau aproape singurii) cari vorbesc cele două limbi, a ne disqualifica pentru ori-ce funcțiune publică și a ne trata de streini în țara noastră. Această chestiune a egalității limbilor în Bohemia este cu atît mai interesantă de a fi urmărită de noi Francezii că o chestiune de natura aceasta începe a lua naștere și în Belgia, unde partidul flamand (sau *flamingant* pentru a-i da numele

său răsboinic) după ce a cucerit egalitatea de limbi pentru provinciile flamande și pentru întreaga monarchie, lasă să se întrevadă amenințări de paritate limbistică pentru provinciile Walone sau franceze.

Belgia este în privință asta în perioada în care se găsea Bohemia acum 15 sau 20 de ani.

Germanii, cari în urma ridicărei furioase a Cehilor au trebuit să renunțe la ori-ce vis de supremație, s'au retras spre a apăra sistemul zonelor limbistice. Aceasta ar fi o soluțiune cehitabilă, căci ceea ce să numește «zona» sau «teritoriu» în Boemia, sunt cantoanele, din Elveția, și Elvețienii cu distincția ce fac între limbile federale și limbile cantonale știu face să trăiască una lîngă alta mai multe naționalități deosebite fără ca dreptul uneia să constituie o apăsare pentru cealaltă. Adevărul este, că ei aplică instituțiunile lor cu un spirit de liberalism și cu o toleranță pe care nu le găsim nicăiri. Cîte popoare de ale Europei noastre ar putea urma cu folos la școala Elveției, monarchiile pentru a învăța mecanismul diversității limbilor oficiale și republicile pentru a învăța instituțiile și moravurile republicane!

Dar să revenim la Bohemia căci suntem de parte de ea, vorbind de Elveția.

«Fără îndoială, scrie d-l Schuchardt; Germanii admit alături de un teritoriu pur german, un teritoriu exclusiv ceh și un teritoriu mixt în care cele două limbi ar fi recunoscute ca oficiale. Această divisiune administrativă a Bohemiei n'a fost propusă numai de către Germani, Cehii moderați o admit și ei, și fără îndoială că nici un străin nu va esita să recunoască în acest sistem mijlocul de a aplica în modul cel mai simplu și mai complet principiul egalei îndreptățiri. Dar în Austria soluțiunile cele mai limpezi nu sunt cele cari prevalează totdeauna. Cehii, cari sunt în capul mișcării declară inadmisibilă ori-ce împărțire a Bohemiei. Ei fac din această «indivizibilitate» o dogmă intangibilă, și guvernul în slăbiciunea lui se declară de acord cu ei.»

În adevăr că Cehii după ce au revendicat ca și ceialți Slavi ai Austriei (și Italianii) principiul egalei îndreptățiri a limbilor, schimbă tactica și trecînd pe terenul istoriei, reclamă în virtutea dreptului istoric reconstituirea «re-

gatului Sfintului Venceslau» după cum Maghiarii au reconstituit acum 30 de ani regatul Sf. Stefan. Astăzi se pare probabil, după situația cîmpului de bătae, că succesorul lui Francisc Iosif după ce se va fi încoronat ca împărat al Austriei la Viena și ca rege al Ungariei la Budapesta va merge să se încoroneze ca rege al Boemiei la Praga. Dar întru cît indivizibilitatea acestui viitor regat al Boemiei, impune ca condițiune de existență unitatea limbei oficiale? Intru cît împărțirea administrativă a Boemiei după limbi ar atinge această «indivizibilitate»? Pentru-ce să se pronunțe în tot momentul cuvîntul de *indivizibilitate* în scopul de a refuza negocierea unui compromis? Și pentru ce printr'un compromis de această natură Cehii n'ar asigura pacea în Boemia? Căci voind să împingă prea departe avantajele lor, ei riscă de a provoca războiul civil; și războiul civil în Boemia ar însemna dislocațiunea Austriei și ar aduce după sine intervențiunea Germaniei și a Rusiei și poate un războiu general în Europa. Cehisarea Boemiei germane este ea oare atîta vrednică?

Dar d-l Schuchard nu merge pînă a acorda patrioților cehi readucerea pe scenă a «dreptului istoric al coroanei Sf. Venceslau» și reconstituirea unui regat al Boemiei; dînsul contestează și pe unul și pe celălalt; «Germanii, zice el, nu vor avea oare dreptul moral și forța reală de a opune indivizibilei unități a regatului Boemiei unitatea indivizibilă a națiunii germane în Austria?» Și mai departe: «Da, pacea va fi făcută; dar între Cehii și Germanii nu ai Boemiei ci ai Austriei întregi, și aceasta pe baza singurului principiu cu totul modern al drepturilor celor două națiuni la egala îndreptățire fără nici un amestec al celuilalt principiu rămas din evul mediu: «dreptul public» al Boemiei.»

Că există incompatibilitate între ceea ce numim în general (cu toate că terminul este supus la discuțiune) «principiul naționalităților» și «dreptul istoric», aceasta nu se poate contesta într'o discuțiune teoretică și academică.

Dar chestiunile politice se resolvă ele prin considerațiuni de felul acesta și prin rezonanțe abstracte? Și popoarele ca și oamenii nu trec deloc de la un argument la altul — chiar contradictorii — cînd interesele lor o

cer? Inconsequențele cîntărește ele mai mult în politică decît în viața privată? N'am văzut pe teoreticianii pangermanismului invocînd, spre a glorifica sau a justifica dominațiunea noului imperiu german, aci principiul naționalităților, dincolo dreptul istoric, în altă parte iarăși superioritatea civilizațiunei germane, variînd argumentul după împrejurări sau după punctele cardinale? Tocmai așa fac și Maghiarii; și Cehii vor face ca Maghiarii și ca Germanii din imperiu. Germanii din Austria vor trebui să se rezigneze și să primiască aceste transformațiuni, cu toate că ar putea să regrete de a nu mai putea să-și zică Austriaci; ei numai pot avea altă ambițiune practică decît aceea de a obține o învoială liberală.

După cît vedem, d-l Schuchard cere mai mult decît ceea ce Germanii din Austria și din Boemia au azi șansa de a obține. Lă-sînd însă chestia succesului la o parte, broșura d-lui Schuchardt are un mare merit. Publicul francez care pînă acum n'a auzit decît clopotul ceh, are acum ocazie să audă și pe cel german și încă într'un limbaj precis și măsurat. Astfel broșura sa va trebui să fie cetită și meditată de Francezii cari vreau să judece lucrurile din Austria în cunoștință de cauză și fără pasiune.

ROMÂNII DIN ISTRIA

Ziarul «*Il Piccolo*» din Triest publică un interesant articol asupra Românilor din Istria, dar autorul ne face o tristă descoperire: anume că populațiunea română de acolo numai vorbește aproape deloc românește și nu mai are conștiință națională română.

Iată părți din acest articol:

Am cercetat cele ce s'au scris acum trei-zeci de ani asupra *Românilor din Istria* superioară și centrală, și le-am confruntat cu informațiile noastre actuale relative la această populație. Comparația este, dacă nu desastroasă, dar foarte tristă: *sate întregi, cari acum trei-zeci sau patru-zeci de ani afirmau încă cu mîndrie originea lor ilustră, azi sunt stăpînite de Slavi și s'au adaptat la viața slavă.*

La 1860 Kandler a calculat că ar fi 10.000 de Români în Istria superioară și în valea râului Quieto, locuind satele *Novacracina, Danne, Delenie, Gelsane, Sapiane, Mune, Lipa, Cosiane, Rupa* și altele. Numele acestor localități sunt mai toate de origină romanică. O piatră monumentală atestază, că teritoriile acestea au fost distribuite de către împăratul Claudiu printre soldații din legiunea lui Aulu Plautio. Archeologii mai găsiră aici o mare mulțime de pietri, inscripții, morminte, monete romane, dovedind nu o trecere repede a cuceritorilor lumii prin aceste locuri, ci chiar că elementul latin a fost autohton aici.

'Azi însă numai *Sejane (600 locuitori)* își mai afirmă încă naționalitatea română. Și este adevăr de plins, că copii din comuna *Sejane*, vre-o 70, sunt siliți să frecventeze școala slavă din *Muno*, (alt sat unde sub deasa cenușe slavă mai svicnește de sigur focul vechei latinătăți).

Până acum câte va decenii, toate aceste sate mai sus numite erau lipsite de școli, de preoți, de medici. Ele cunoșteau ca autoritate, numai pe perceptor și pe jandarmi.

De curînd se introduseră școli în aceste localități — însă școli slave. Și cînd episcopii din *Triest* băgară de seamă, că satele astea n'aveau preoți, trimiseră acolo clerici — slavi.

Românii, cari totdeauna fuseseră maltratați, batjocoriți și porecliți, au primit fără rezistență școlile și preoții, cari aveau să-i denaționalizeze; și, generațiile nouă crescură în neștiința originii lor, dacă nu chiar în dorința de-a facesă fie uitată această origine, ca o pată desonorată.

Dar dacă instrucțiunea din școlile slave le-a pus în gură o limbă slavă, — în care totuși sunt multe cuvinte românești, — nu a putut însă să le schimbe tipul fizic; locuitorii satelor amintite au același tip: sunt brunii, cu păr negru și creț, cu ochii negri-vioi, inteligență deșteaptă, vicleni și mîndri.

A redeștepta acelei populații conștiința originii lor latine ar fi o operă lungă și grea, dar nu imposibilă. Instituirea unei școli românești și italiene la *Segano* ar putea fi semnalul deșteptării în întregul în acest vast district. Școala ar trebui să fie bilingvă, pentru ca să aibă și succes practic, familiarisînd pe copii cu limba italiană, vorbind în cea mai mare parte a provinciei. Da-alminteri, locuitorii din *Mune, Gelsane, Sapiane, Cosiane, Sejane* etc. vor-

bese deja destul de bine italienește, mulțumită raportului lor continua cu *Trieste* și *Fiume*.

Mai puțin ușoară ar fi redeșteptarea conștiinței naționale, de veacuri amortită, a locuitorilor din valea *Quietului*: din satele *Slum, Raspo, Delegnaves* etc. Dar greutățile n'ar trebui să ne descurajeze în opera sfîntă de-a salva din complectă denaționalizare acele fragmente, nu nevrednice, ale marelui familii latine.

Pentru a avea institutori ai școalelor romano-italiene, ce ar trebui deschise în aceste sate, s'ar putea lua din *Berdo* și *Sejane* (localități încă pe față românești) cîți-va tineri inteligenți, și aceștia să fie trimiși să studieze mai întîiu în *București* și apoi într-o școală normală din *Italia*. Pentru a obține acest rezultat sunt de-ajuns cîți-va ani. Sacrificiile de bani nu vor fi de sigur înzadar: să se remarce, că în *Valea-Arsă* sunt peste 4.000, din care 6 optimi trec drept *Croați* sau *Slavi*, și tot atîta și în districtul *Pinguente* și *Castelnovo*.

Societatea de cultură Macedo-Română

Consiliul de 35 al Societății Macedo-Română în ședința sa de la 19 Februarie a. c., a luat următoarele decisiuni:

a) A trimite două delegațiuni, conform votului dat de Congresul Societății de la 7 Februarie a. c., una la Ambasadorul otoman din Capitală, spre a-i exprima lealitatea Macedo-Românilor către *M. S. Sultanul*; și a doua la *D-nul Ministru al Instrucțiunii Publice* spre a-i aduce omagiile Societății pentru demnele de laudă măsuri, ce a luat în chestiunea școalelor românești din *Macedonia*;

b) S'a votat budgetul pe anul curent;

c) Ca la Congresul Orientaliștilor din *Roma* din anul acesta, Societatea să trimită un delegat;

d) În *Martie* să se dea un bal sub patronagiul Comitetului de *Doamne* din anul trecut;

e) La 9 Maiu să se serbeze aniversarea Societății printr'o serbare cîmpenească; și

f) De la 1 August viitor, școala de băeți din Tirnova (Macedonia) a Societății să fie transformată în școală de fete.

Mumbașir.

Apel și rugare

cătră on. inteligență română și cătră onoratele Redacțiuni ale foilor române

Suntem rugați a publica următorul apel:

După multe și grele încercări, ne-a succedea a forma: «*Reuniunea învățătorilor români gr.-cat. din comitatele Sătmar și Ugocia, apărținători diecesei de Gherla.*»

On. public român, mai ales cel interesat, cu plăcere a luat cunoștință despre înființarea acestei Reuniuni, care este o sentinelă culturală în aceste părți.

Unul dintre mijloacele principale atit pentru conservarea, cit și pentru respindirea culturii, sunt *bibliotecile*, din cari se pot prevedea cu nutremînt spiritual membrii reuniunii și amicii ei din localitate.

Așa am decis și noi în ședința comitetului nostru central, ținută în Baiamare la 29 Decembre st. n. 1898, realizarea acestui postulat cultural statorit de altfel și în însași statutele reuniunii.

Știm noi prea bine că datorința corporațiilor este, ca din venitele lor în primul rînd să-și procurē ziarele și cărțile cele mai necesare pentru cultură. La aceasta fericită poziție însă numai mai tirziu vom ajunge, și atunci ne vom și împlini datorința.

Iară pînă la acest termin dorit ne îndreptăm cătră onoratele Redacțiuni, OO. DD. autori și editori de cărți ca să binevoiască a ne pune la dispozițiune în biblioteca noastră cite un exemplar din prețuitele lor ziare și adecă din prețuitele opuri ce le edau.

Pentru marinimoasa bună voință esprimăm în locul acesta de acum călduroasa noastră mulțumită și recunoștință.

Adresa e: «*Biblioteca Reuniunii învățătorilor români sătmareni în Felsöbánya (Szatmár m.), Ungaria.*»

Apelăm de nou, și rugăm cu toată încrederea pre marinimoșii amici ai culturii noastre naționale, să binevoiască a asculta și a împlini modesta noastră cerere, ca așa punînd un început favorabil culturii noastre naționale, să putem înainta cătră scopul dorit.

Dat în Baiasprie la 27 Februarie 1899.

Atanasiu Lupan,
președinte.

Gheorghe Dipșe,
notar.

INFORMAȚIUNI

Joi, 24 Februarie a. c. la oarele 6 p. m. un frumos număr de d-ne din elita bucureșteană întrunindu-se în sala Ateneului în urma unei invitațiuni din partea d-lui M. Vleădescu, președintele comitetului Central al Ligii Culturale, s'au constituit în comitet «a latero» pe lângă comitetul Ligii cu scopul de a da valarosul lor sprijin, or de cite ori va fi nevoie, acestei înalte instituțiuni culturale și patriotice.

Așa, chiar din această primă întrunire au luat lăudabila hotărîre de a organiza o mare serată teatrală și musicală lu 6 Martie a. c. în sala Ateneului Român pentru sporirea fondurilor Ligei.

Programul bogat și ales al acestei serate, pe care îl vom publica zilele acestea și scopul eminent patriotice, entru care se dă, ne îndreptățește a spera că tot ce simte românește își va da întilnire la această serată.

Aprobind din inimă frumoasa inițiativă a nobilelor doamne, le felicităm și aducem la cunoștința publicului bine-voitor, că biletele se găseșc de vînzare zilnic, în biuroul Ligei, str. Nouă No. 3, la «Independance Roumaine» și în seara reprezentațiunei la Ateneu.

ERATA

La conferința d-lui Tocilescu, publicată în No. 6, a. curent.

	In loc de:	Să se citească:
p. 81, col. I, r. 9:	contopiseră . . .	contopiră
» » » » 12:	academiciant . . .	academician
» » » II, » 19:	maieștri . . .	meșteri
« 82 » I, » 10:	niște eroi. . .	niște eroi le-
	niște legendari. . .	gendari
p. 82, col. II, r. 31:	estetică . . .	etnică
» » » » 43:	isbind . . .	ibind
» 83, » I » 15:	în . . .	in
» 84, » » 43:	sicăită . . .	ticăita
» » » II, » 18:	feritele . . .	fericitele
» 85 » I, » 2-7:	la icoana ei, istoriei după	putem pași cu îndrăsneala,
	ce ne-o dete aceiași binevoitoare adunare, istoriei,	luminărica modestă ce a-
	după luminărirea modestă	prinserăm la icoana ei, pu-
	ce aprinseră în partea a	tem pași cu îndrăsneala, ce-
	doua a conferinței noastre:	ne-o dete aceiași binevo-
		itoare adunare, la partea a
		doua a conferinței noastre:
p. 86 col. II, r. 27:	hubla . . .	hula
» 88 » II, » 4:	formează. . .	fundează